

ПРЕВОД/ПРЕПЕВ НА ХУМОРИСТИЧНИОТ ПЕРИОДЕН СИСТЕМ НА МАКЕДОНСКИ

Владимир М. Петрушевски

*Професор во пензија, Институт за хемија, Природно-математички факултет,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Македонија*

vladimirpetrusevski@yahoo.com

Бев поканет и го прифатив предизвикот, по што се обидов да го преведам/препеам текстот од хумористичниот Периоден систем на елементите, даден на англиски јазик¹. При ова си поставив неколку императиви од самиот почеток: 1) Текстот на секоја слика да биде во стихови (најдобро дистих или скриен дистих), при што двата стиха да бидат со еднаква стапка. 2) Предност да имаат римувани стихови (секаде каде што тоа е возможно). 3) Кога тоа може да се стори, да не се отстапува од оригиналот во однос на клучните зборови/поими (последново се покажа како речиси невозможна мисија, па отстапено е во определен број случаи, нудејќи решенија што се во непосредна врска со својствата на дадениот елемент, а држејќи се до императивите 1) и 2). 4) Во еден мал број случаи (в. го четвртиот пример во овој труд) препевот е даден со моностихови, ценејќи дека со непотребно инсистирање врз римата и стапката би се изгубила „пораката“ од оригиналот.

Даден е (споредбено/табеларно) англискиот оригинал и препевот на текстот за десетина елементи, со кратки коментари. Таму каде што постои позначително отстапување на текстот од оригиналот е коментирано и која била мотивацијата за таквото решение.

Клучни зборови: Периоден систем, хумор, превод, препев, рима

НАМЕСТО УВОД

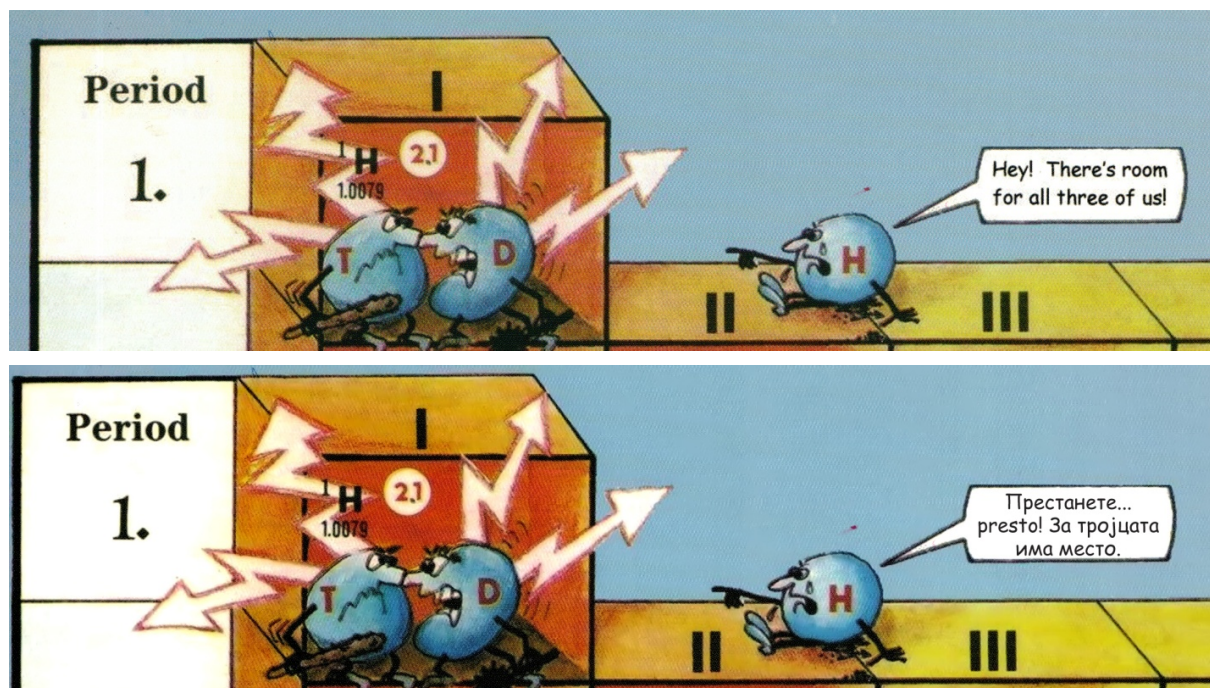
Претседателот на СХТМ донесе од некаде една многу забавна варијанта на Периодниот систем на елементите¹ и ми ја фрли ракавицата, да се обидам да го преведам/препеам текстот на македонски. Со оглед на тоа што најголем дел од животот се нафаќав за невозможни мисии, ракавицата беше прифатена. Овде ќе известам за оние работи што ми изгледаа како најважни чекори во оваа работа (да не речам проект).

И оригиналот¹ и преводот² од оваа шеговита варијанта на Периодниот систем на елементите се премногу големи за да може да бидат прикажани во трудов (секако, би можело да се прикажат, ама би биле целосно нечитливи). Затоа тука ќе биде направена кратка анализа, онолку непристрасно колку што тоа

може да го стори автор за сопствениот труд (прилично сомнително, во секој случај)... Во трудов ќе бидат сликовито дадени неколку решенија, а потоа истите решенија (но и неколку други) ќе бидат прикажани и табеларно, со малку коментари околу идејата на решението.

*Императивите во работата
(со конкретни примери и коментари)*

Самиот си зададов неколку императиви/принципи: 1) Текстот под секоја слика да биде во стихови (по можност дистих) и 2) да биде во рима. Веднаш ќе дадам пример за нешто што го оценувам како успешно решение. Првин го давам оригиналот, а под него е македонскиот превод/препев.

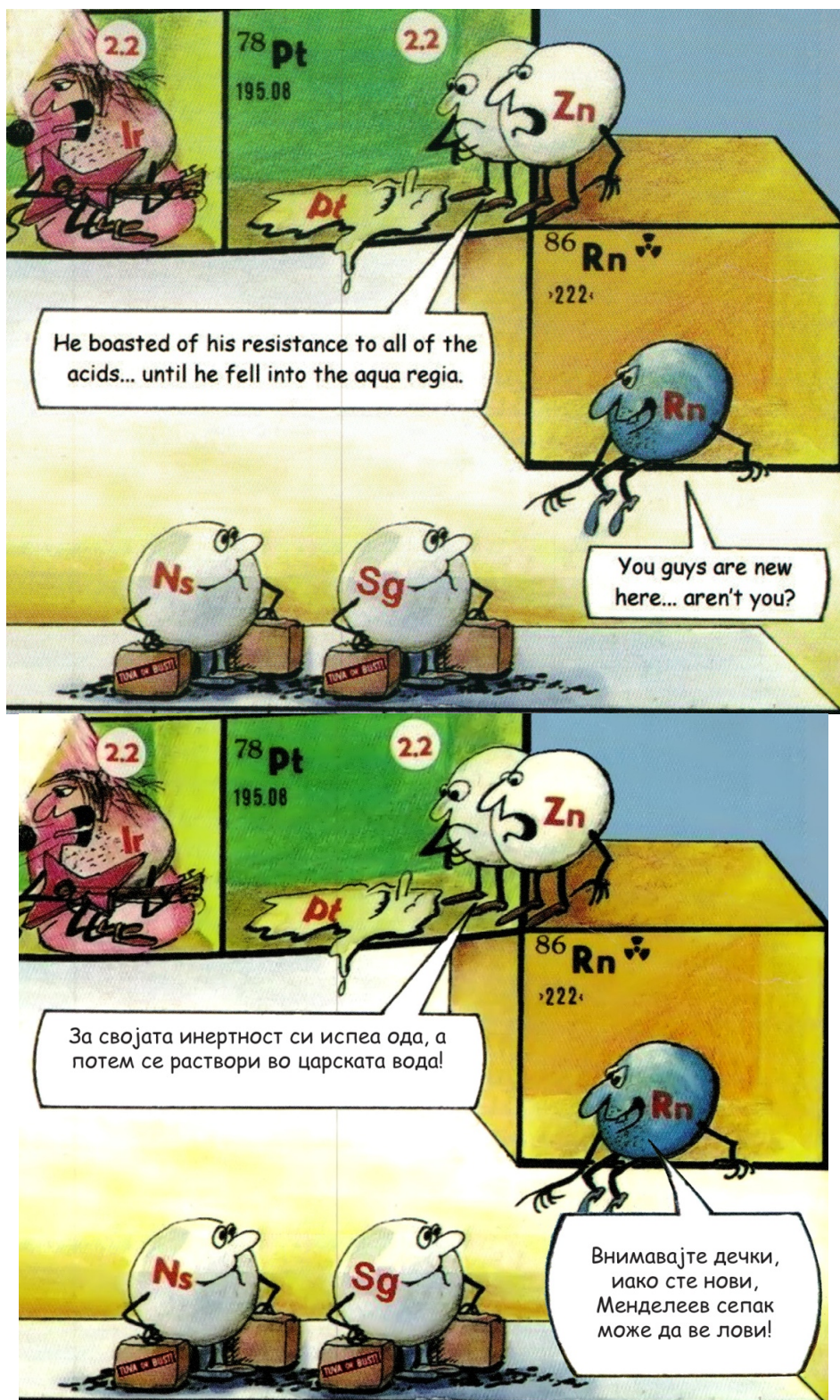

Сметам дека нема да ми биде забележено на употребата, во примерот погоре, на еден италијански збор – presto = бргу; ова е сторено поради поставениот услов, најголем дел од ова да биде во рима (демек, presto ... место).

Поуката од овој конкретен пример (за почетниците, односно за не-до-крај верзираните читатели) би била дека, независно од бројот на изотопи на еден елемент, независно од тоа колку

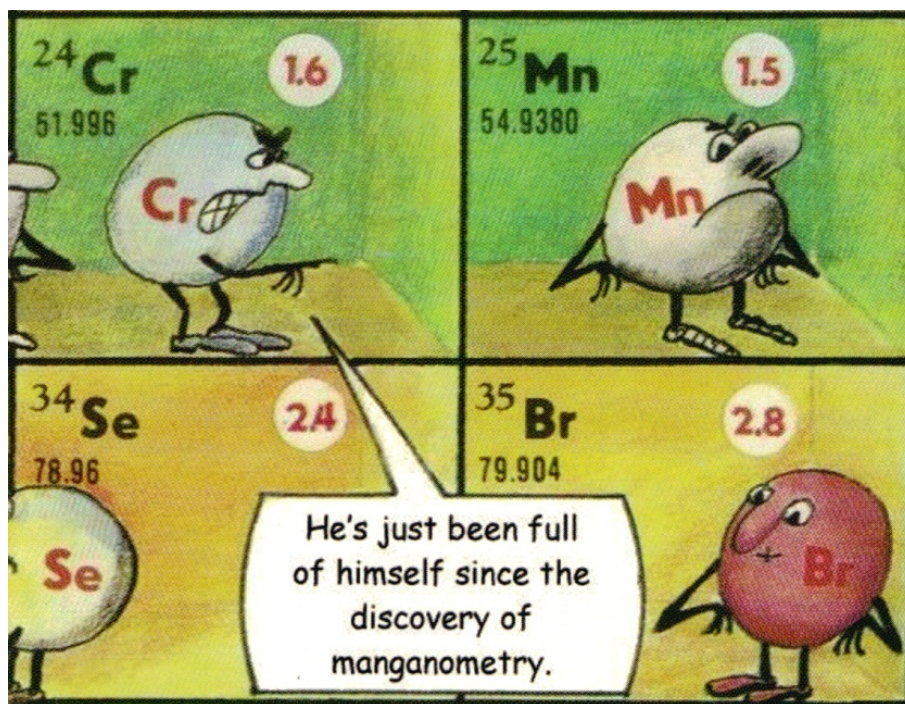
се пројавени разликите во својствата (најчесто физички) на соодветните прости супстанции, сите изотопи доаѓаат на едно место во Периодниот систем.

Еве уште два примера како поткрепа за третиот императив: 3) Да не се отстапува од духот на оригиналот секогаш кога тоа може да се спроведе, запазувајќи го истовремено првиот:

Кога не умеев да срочам доволно добар, односно веродостоен превод на постојниот англиски текст, постапував во согласност со првите два принципа, но

користев некое важно и/или добро познато својство на елементот за кој стануваше збор. Еве како постапив во врска со манганот:

На крајот еве и еден пример што го илустрира дополнителниот принцип 4). Да не се инсистира со сила на рима и стапка,

таму каде што не изгледа упатно да се прави така:

Се разбира, на Интернет може да се најдат многу различни примери на табели на Периодниот систем (за илустрација еве

три³⁻⁵), но примерот за кој станува збор во овој прилог е, на некој начин, уникатен.

Примери со коментари (општо)

Оригинал	Превод/препев	Елемент
Hey! There's room for all three of us!	Престанете... presto! За тројцата има место.	H им се обраќа на изотопите D и T.
He stole my only electron and now I'm just a naked little nucleus.	Електронот ми го зеде дур си седев мадро... Затоа сум сега само, кутро голо јадро!	Протонот H ⁺ , му говори на H, но и на другите елементи.
Help!!! He is stealing my electron.	Помош! Електронот ми го краде...	Li/Na се жали на флуорот.
Look... he's positive... Somebody stole his electron.	...сигурно е позитивен – електронот „му го даде“!	Mg и Al – коментираат за претходното (украдениот електрон од Li). Има игра на зборови во англискиот текст (positive значи и сигурен и позитивен) која е успешно предадена со препевот.
You may be stronger than Superman, but I've got you bound!	Два атома ак' ти врзам, суперменски ќе те сврзам!	F на Kr – укажува на најстабилното соединение на криптонот, KrF ₂
Ever since Mendeleev this column has been so cold. I'm always catching tin disease!	Штом на ладно кажам дума, добивам калајна чума!	Sn на Sb – алудира на двата алотропа на калајот (преминот од белиот калај во сив, проследен со спрашување на материјалот, е познат како калајна чума). ³

How about that... He finally killed himself.	За овој ич немам жал, сам себе се убивал!	Ge за As – алузија на големата отровност на арсенот и неговите соединенија
He's just been full of himself since the discovery of manganometry.	Се надул тој, Бог да прости, сал со сите валентности!	Cr за Mn – во препевот се работи за фактот дека Mn има најголем број валентности (6) меѓу преодните елементи!
He boosted of his resistance to all of the acids... until he fell in aqua regia	За својата инертност си испеа ода, а потем се раствори во царската вода!	Царската вода е една од ретките супстанции („киселини“) што ја раствораат платината.

На некои места во литературата⁶ погрешно се говори за *оловна* чума, секако како резултат на неразбирање и неточен превод на текстот на оригиналот (на руски калајот се вика олово, додека оловото е свинец).

ЛИТЕРАТУРА

- (1) J. E. Slone, *Funny Periodic Table Poster*, Scientific Consulting Services International, 2001 (exploring the original idea of Slavomir Koys).
<https://books.google.mk/books?id=jYwFEAAAQBAJ&pg=PA163&lpg=PA163&dq=Slavomir+Koy%C5%A1&source=bl&ots=cQFIoCkenT&sig=ACfU3U3kmeR50oiF5TzMfV8wrQFfKarrPw&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiYz6-55>

f_6AhUWXvEDHdCwCiQ4FBDоAXоECBМQAw%23v=onepage&q=Slavomir%20Koy%05%A1&f=true#v=onepage&q&f=false (accessed Dec 12, 2022).

- (2) Zdravkovski, Z.; Petruševski, V. M., *Funny Periodic Table Poster* (Macedonian translation of ref. 1), Skopje, 2022.
- (3) *Periodic Table of Elements*.
<https://www.acs.org/education/whatischemistry/periodic-table.html> (accessed Dec 12, 2022).
- (4) Periodic Table of elements – pubchem.
<https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/periodic-table/> (accessed Dec 12, 2022).
- (5) Winter, M. The Periodic Table of the Elements
<https://www.webelements.com/> (accessed Dec 12, 2022).
- (6) М. Илин, *Приче о стварима*, Ново поколење, Београд, 1946.